5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (2026). Internet tarmog‘iga ulangan abonentlar soni, 100 ta aholiga nisbatan (hududlar kesimida) [SIAT 1269]. https://api.siat.stat.uz/media/uploads/sdmx/sdmx_data_1269.pdf

6. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (2026). Bozor xizmatlari hajmi (hududlar kesimida) [SIAT 1210]. https://api.siat.stat.uz/media/uploads/sdmx/sdmx_data_1210.pdf

7. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (2024). Hududlar kesimida 2024-yil boshiga doimiy aholi soni. https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/49356-hududlar-kesimida-2024-yil-boshiga-doimiy-aholi-soni-3

O‘ZBEKISTONDA ISH HAQI TIZIMINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA AHOLI DAROMADLARI SHAKLLANISHIDAGI ROLI

Muzrobova Muxlisa

O‘zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi, Islom iqtisodiyoti va xalqaro munosabatlar fakulteti, Turizm va mehmondo‘stlik yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

Kalit so‘zlar: *ish haqi tizimi, tarif setkasi, bazaviy hisoblash miqdori (BHM), aholi daromadlari, ijtimoiy himoya, mehnat bozori, rag‘batlantirish.*

Annotasiya: Mazkur tezisda O‘zbekistonda ish haqi tizimining o‘ziga xos jihatlari va uning aholi daromadlari tuzilmasidagi o‘rni tahlil qilinadi.

Kirish. Bozor iqtisodiyotiga o‘tish va uni yanada liberallashtirish sharoitida mamlakatda aholi farovonligini oshirishning eng muhim omillaridan biri adolatli, rag‘batlantiruvchi va zamonaviy talablarga javob beradigan ish haqi tizimini shakllantirish hisoblanadi. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda mehnatga haq to‘lash tizimini takomillashtirish, byudjet tashkilotlari xodimlarining daromadlarini bosqichma-bosqich oshirish hamda xususiy sektorda ish haqi shaffofligini ta’minlash bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. [1].

O‘zbekiston mehnat bozorida ish haqi tizimi o‘zining bir qator milliy va institutsional xususiyatlariga ega:

Tarif setkasi va davlat regulyatsiyasi: Byudjet sohasida mehnatga haq to‘lash yagona tarif setkasi asosida amalga oshiriladi. Bu malaka darajalari va lavozimlar o‘rtasidagi mutanosiblikni saqlashga xizmat qiladi. [1].

Minimal ish haqi va ijtimoiy standartlar: Mehnatga haq to‘lashning eng kam miqdori (MHTEM) hamda Bazaviy hisoblash miqdori (BHM) ko‘plab ijtimoiy to‘lovlar, nafaqalar va soliq stavkalarini belgilashda asosiy regulyator sifatida xizmat qiladi. [2].

Byudjet va xususiy sektor mutanosibligining o‘zgarishi: So‘nggi yillarda xususiy sektor (biznes va tadbirkorlik) ulushining ortishi hisobiga ish haqi shakllanishida bozor mexanizmlari (talab va taklif) ustuvor kasb etib bormoqda.

Hududiy tafovutlar: Toshkent shahri, yirik sanoat markazlari va chekka hududlar o‘rtasida ish haqi miqdorida ma’lum darajada tafovutlar mavjud bo‘lib, bu hududiy investitsion muhit va iqtisodiy faollikka bog‘liq.

Aholi umumiy daromadlari tarkibida yollanma ishchilarning ish haqi asosiy o‘rinni egallaydi. Uning roli quyidagi yo‘nalishlarda yaqqol namoyon bo‘ladi: Asosiy daromad manbasi: Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, O‘zbekistonda aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan umumiy daromadlarning salmoqli qismi (mehnat faoliyatidan olingan daromadlar) ayniqsa rasmiy sektordagi ish haqiga to‘g‘ri keladi. [3].

Kambag‘allikni qisqartirish va xarid qobiliyatini oshirish: Ish haqining barqaror o‘sishi aholining xarid qobiliyatini rag‘batlantiradi, ichki bozorni kengaytiradi va kambag‘allikni qisqartirish dasturlarining samaradorligini ta’minlaydi.

Inson kapitaliga investitsiya: Munosib ish haqi oilalarga ta’lim, sog‘liqni saqlash va farzandlar kelajagiga sarmoya kiritish imkonini beradi, bu esa uzoq muddatli iqtisodiy o‘sishni ta’minlaydi.

Pensiya va ijtimoiy ta’minot bazasi: Rasmiy ish haqi miqdori kelgusida tayinlanadigan pensiyalar va ijtimoiy sug‘urta to‘lovlari miqdorini belgilashda asosiy soliq bazasi bo‘lib xizmat qiladi (bu orqali norasmiy bandlikni qisqartirishga erishiladi).

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda ish haqi tizimini takomillashtirish jarayoni faqatgina iqtisodiy ko‘rsatkichlarni yaxshilashga emas, balki aholi farovonligini yuksaltirishga qaratilgan strategik vazifadir. Ish haqining aholi daromadlaridagi ulug‘vor rolini yanada oshirish uchun mehnat unumdorligini rag‘batlantiruvchi mexanizmlarni kengaytirish, xususiy sektorda ish haqining “soyadan” chiqishini rag‘batlantiruvchi soliq siyosatini davom ettirish hamda mutaxassislar malakasiga mos adolatli tarif siyosatini yuritish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. 2022-yil 28-oktabr, O‘RQ-798-son. https://lex.uz/docs/-6257288

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-maydagi PF-5723-son Farmoni. “Mehnatga haq to‘lash, pensiyalar va boshqa to‘lovlar miqdorlarini aniqlash tartibini takomillashtirish to‘g‘risida”. https://lex.uz/acts/-4346118

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. “O‘zbekiston Respublikasi aholisining umumiy daromadlari” (2024-yil yanvar–dekabr ma’lumotlari). https://stat.uz/img/yanvar-dekabr-uzb_p97071.pdf

4. O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali. “Mehnatga haq to‘lashning eng kam miqdori”. https://gov.uz/oz/advice/NaN/document/2099